

Motion till riksdagen 2021/22:3369

av **Viktor Wärnick m.fl. (M)**

Det samiska folkets språk, kultur och inflytande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättandet av två nya språkcentrum inom nord- och lule-/pitesamiskt område och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn om hur ansvaret för den samiska kulturen kan koncentreras till Sametinget och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om repatriering av samiska kvarlevor och ceremoniella föremål och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om etablerandet av en samisk nationalscen och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

En viktig del av Moderaternas minoritetspolitik handlar om att stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande samt att verka för att deras språk och kultur ska hållas levande. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk från 2009 har de nationella minoriteterna särskilda grundläggande rättigheter, såsom inflytande i frågor som berör dem, och det finns ett statligt ansvar för att främja och bevara de nationella minoritetsspråken (finska, romani chib, jiddisch, meänkieli och samiska) samt främja möjligheten att behålla och utveckla de nationella minoriteternas kultur i Sverige. För uppföljningen av lagen ansvarar Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget.

Samerna har en lång, sammanhängande historisk anknytning till de områden där de bedrivit sin näring och utvecklat sin kultur som går tillbaka till tiden före nationalstatens bildande. Samerna uppfyller på så sätt kriterierna för ett urfolk och har därmed en särställning bland landets minoriteter. Sedan 2011 uttrycks dessutom särskilt i regerings-

formens 1 kap. 2 § att det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Revitalisering av de samiska språken

Under främst 1800- och 1900-talet utsattes befolkningen i de norra delarna av Sverige för ”försvenskning”. Talade barnen t.ex. samiska i skolan utsattes de för hot och bestraffningar. Barnen fick inte heller möjlighet att lära sig att skriva och läsa på sitt eget språk, och obehagliga upplevelser från skoltiden fick till följd att många födda så långt som in på 1960- och 70-talet inte kan tala samiska, då deras föräldrar i stor utsträckning valde att enbart tala svenska med dem.

Att ta tillbaka ett språk är ett omfattande arbete. Revitalisering kräver stora utbildningsinsatser och stöd från det omgivande samhället. Fler behöver tala språket och dess användningsområden i samhället behöver öka. Det är därför viktigt att möjliggöra att språket ärvs från generation till generation och att främja platser och situationer där samiska kan talas.

För samiskan finns idag samiska språkcentrum lokaliserade i Östersund respektive i Tärnaby. I sitt uppdrag att utreda hur Samiskt språkcentrums, Gielejarnge, verksamhet ska kunna utvecklas för att verka som språklig motor och främja fler samiska varieteter föreslog Sametinget år 2018 (Ku2018/01453/DISK) etablerandet av ytterligare två språkcentrum i nord- respektive lule/pitesamiskt område.

Trots att regeringen i sin skrivelse 2017/18:282 lyft behovet av etablering av fler språkcentrum har regeringen inte återkommit i frågan om att utvidga Samiskt språkcentrums verksamhet till fler orter förrän i den utökning av medel för nationella minoriteter som ingår i regeringens förslag till budget för 2022. Sametinget har under ett flertal år i sin årliga lägesrapport om de samiska språkens situation i Sverige kritiserat detta då det riskerar att fördröja det påbörjade revitaliseringsarbetet. Under tiden fortgår den negativa språkbytesprocessen, som får till följd att ännu färre talar samiska.

Moderaterna delar Sametingets uppfattning, och har under ett flertal år lagt förslag om och budgeterat för att inrätta två ytterligare samiska språkcentra och kommer nogsamt att följa frågan framöver. Också riksdagen bör ställa sig bakom förslaget om inrättande av två ytterligare språkcentra och tillkännage detta för regeringen.

Ett samlat ansvar för samisk kultur

Sametinget är det av den samiska befolkningen folkvalda parlament som ansvarar för samiska frågor, däribland samisk kultur. Även om Sametinget sedan 2010 är förvaltningsmyndighet för samisk kultur och har det övergripande ansvaret delas det idag på flera offentliga huvudmän. Såväl kommuner och regioner som staten ansvarar på olika sätt tillsammans med Sametinget för bevarandet och tillgängliggörande av samisk kultur. För att ansvaret ska tydliggöras och samlas i större utsträckning idag borde det utredas om Sametinget borde få ett större ansvar för den samiska kulturen. Den institution som är vald att representera den samiska befolkningen borde också vara bäst lämpad att ansvara för dess kultur.

Etablering av en samisk nationalscen.

Giron Sámi Teáhter bildades 2009 ur den fria teatergruppen Dálvadis från 1992. Teatern har sitt säte i Kiruna med egen scen, lokaler och administration. Teaterns uppdrag är att bedriva professionell scenkonst med den samiska kulturen och identiteten som grund samt främja de samiska språken genom att lyfta samhällsaktuella frågor. Men uppgifterna sträcker sig mycket längre än så. Förutom att Giron Sámi Teáhter är det samiska folkets teater är det även en kunskapsbank i språk och kultur för hela det samiska området, Sápmi. En gränsöverskridande verksamhet och angelägenhet för hela Sverige och dess befolkning. Ett pilot- och utvecklingsarbete, med stöd av utvecklingsmedel från Statens kulturråd, Region Norrbotten och Region Västerbotten, har pågått mellan åren 2017 och 2020 med uppdraget att utreda och klarlägga hur Giron Sámi Teáhter ska kunna utvecklas till en samisk nationalscen. Förstudien har överlämnats till Sametinget och Kulturdepartementet.

Inrättandet av en samisk nationalscen skulle inte enbart öka den samiska befolkningens möjligheter att vårda kulturen och språket, utan det skulle väsentligt också kunna komma att bidra till att öppna nya vägar för en samhällsdialog mellan majoritets- och minoritetsbefolkning. Giron Sámi Teáhter som nationalscen kan bli en brobyggare i fråga om att övervinna historiska och nutida konflikter.

Moderaterna föreslår därför att en utredning om inrättandet av en samisk nationalscen tillsätts i enlighet med det pilot- och utvecklingsarbete som genomförts. Detta bör även riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Repatriering av samiska kvarlevor och ceremoniella föremål

Ett arbete i försoningsprocessen mellan Sveriges samiska ursprungsbefolkning och svenska staten är återbördandet av samiska kvarlevor och ceremoniella föremål som finns i svenska museala samlingar, så kallad repatriering. Samerna har länge krävt att mänskliga kvarlevor och heliga ceremoniella föremål som finns i statliga samlingar ska återlämnas. Trots detta har bara ett fåtal återbördats. På Urfolkens dag den 9 augusti 2019 återbördades kvarlevor från ett 25-tal individer vid en offentlig repatrieringsceremoni i Lycksele och återfördes till sin ursprungliga viloplats på Gammplatsen, där de grävdes upp så sent som på 1950-talet.

Sedan 2018 finns en ny museilag på plats som tydligt uttrycker att museer ska delta i repatriering. Sametinget och Riksantikvarieämbetet har för det syftet tagit fram en vägledning för repatrieringsarbetet och Historiska museet har här ett huvudansvar bland museerna.

Moderaterna anser att det är vällovligt med en vägledning, men långt ifrån tillräckligt. Moderaterna anser att det är viktigt att staten skyndar på återlämnandet av samiska kvarlevor och ceremoniella föremål, då detta är en viktig del i försoningsarbetet med det samiska folket och i att svenska staten tar ett större ansvar för dessa processer, både rättsligt, administrativt och finansiellt.

Annicka Engblom (M)

John Weinerhall (M)

Ulrika Jörgensen (M)

Ann-Britt Åsebol (M)

Magnus Stuart (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)